

ÅLANDS LAGTING

Festplenum Självstyrelsedagen 2017

Centerns gruppanförande / Harry Jansson

Trots att det politiska målet icke blev nått, är min livliga önskan och mitt hopp, att vi, den lilla folkspillran, som i många avseenden lever i säregna förhållanden på Ålandsöarna, att vi för framtiden mer och mer må få stå i andlig, kulturell och nationell beröring med det svenska moderlandet och dess folk. Då erhålla vi näring och styrka att hävda vår nationella särart.

Dessa ord ärade talmän, landshövding och åhörare, återfinns i bondehövdingen Johannes Erikssons minnen av Ålandsfrågan 1917-1921. Denna framtidshälsning vittnar om en djup insikt om de utmaningar som väntade ett Åland vars tredje försök till återförening med Sverige hade misslyckats i Genève 1921. En unik folkrättslig lösning såg dagens ljus men ålänningarna kände sig just då bara träffade av ett dråpslag,

Tillsammans med Julius Sundblom och Carl Björkman bildade finströmsbonden Johannes Eriksson en imponerande ledartrio för Ålandsrörelsen. Den nyligen födda staten Finland mötte här en trio bestående av brinnande visionärer och hårdföra praktiker. Av en ren slump undgick Johannes Eriksson de övriga tvås öde att i juni 1920 föras bort i fångenskap.

Tack vare diplomatiska källor vet vi idag att just detta finländska övergrepp hade avgörande betydelse när Nationernas Förbund den 24-27 juni 1921 tvingande fram nya eftergifter. Utan Sundbloms och Björkmans fängslande – och därpå följande internationella uppmärksamhet – hade Ålandsfrågan sannolikt avgjorts enbart utgående från den autonomilag som Finlands riksdag godkänt redan

år 1920. Således ingen garantilag för ålänningarna och – framför allt – ingen Ålandsöverenskommelse mellan Finland och Sverige.

För Johannes Eriksson hade så otroligt rätt i sin framtidsförhoppning. Med kniven på strupen hade Finland visserligen tvingats bli ett föregångsland genom att acceptera ett nationalitetsskydd för ålänningarna som världen varken före eller efter år 1921 skådat. Men utan redan nämnda garantilag och Ålandsöverenskommelse så hade autonomin aldrig blivit långsiktigt hållbar.

Efter 95 år av åländsk autonomi kan vi ålänningar idag känna både tacksamhet och ödmjukhet inför de uppoffringar som kännetecknade autonomins fäder. Tacksamhet för att de grundvalar som drogs upp för nästan 100 år sedan starkt bidragit till ett blomstrande örike. Ödmjukhet över deras förmåga att från ruta noll börja bygga ett helt unikt autonomisystem. Särskilt vi som i drygt tio års tid kämpat med att förverkliga nästa nivå av åländsk autonomi, bl.a. inom ramen för Ålandskommittén, kan konstatera att de finns företrädare som haft det betydligt tuffare.

Ålands stora tänkare Johannes Salminen lyckades även sammanfatta Ålands speciella relation till Finland på ett slående sätt: när en grupp på 30 000 söker sin egen väg talar man överlägset om "separatism", när tre miljoner gör samma sak spelar man Finlandia.

Relationen mellan Åland och Finland har som alltid i samspelet mellan autonomi och centralmakt kännetecknats av konflikter och rättskamp. Inget tyder heller på att dramatiken framöver kommer att avta. Den som tvivlar på denna utsaga kan med fördel läsa den senaste självstyrelsepolitiska redogörelsen som debatterats i denna sal den gångna veckan. Flera stora finska statliga reformer hotar nämligen att påverka Åland på ett sätt som förvånar till och med de mest garvade åländska politikerna.

Vad åter en ny finsk generation av finska politiker och tjänstemän dock kommer att få lära sig är att ålänningarna fortfarande efter snart 100 år av autonomi har kvar samma grundkänsla som Ålandsrörelsens förgrundsgestalter: en liten folkspillras rätt bör vara lika värdefull som de stora folkens.

Grundtonen i Centerns anförande är som ni alla märkt präglad av de vedermödor som de facto en erövrad autonomi utmanas av. Vi skall dock aldrig bortse från att hundraåringen Finland är en fungerande rättsstat och att ålänningarna alltid kunnat lita på att Republikens President och Högsta Domstol avvärjer politiska attacker mot Ålands konstitution. Detta har gett oss en grundtrygghet som gjort att vi vid marknadsföringen av Ålandslösningen till minoriteter världen över ofta får svaret: jo, er autonomi är säkert bra men då måste vi också få tillhöra Finland!

Ärade talmän! Nationernas Förbunds avgörande 1921 var en kompromiss som gav Finland en begränsad suveränitet över Ålandsöarna, Sverige en garanti om att öarna skulle förbli fredade från militär närvaro och ålänningarna själva politisk autonomi.

Tillsammans har Finland, Sverige och Åland ett ansvar för att Ålandslösningen ska förbli Nationernas Förbunds enda framgångsrika bidrag till eftervärlden. Låt oss gemensamt ta detta ansvar!